

เทศน์เช้า วันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๓

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม ธรรมะ เห็นใหม่ ธรรมะให้เป็นอาหารของใจ ทำบุญกุศล เห็นใหม่
ปัจจัยเครื่องอาศัย ชีวิตนี้ต้องมีปัจจัยต้องมีอาหาร อาหารก็เพื่อดำรงชีวิต แต่ชีวิตที่ได้มา
ลิ วันนี้เป็นวันพระ เป็นวันผู้ประเสริฐ ผู้ประเสริฐในหัวใจของเรา มนุษย์นี้ประเสริฐ
ที่สุด สมบัติที่มีค่าที่สุดในจักรวาลนี้คือชีวิต สิ่งที่มีชีวิตนี้มนุษย์มีคุณค่าที่สุด แต่มนุษย์ไม่
รู้จักคุณค่าของตนเองไง มนุษย์ก็ให้มนุษย์บริหารจัดการกันเห็นใหม่ คุณิ เราอยู่ในสังค
โลก เราถึงเป็นเหยื่อ ถ้าไม่มีสติปัญญาก็เป็นเหยื่อหมดเลย แต่ถ้าเรามีสติปัญญาเห็นใหม่
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพ้นจากเหยื่อ พ้นจากการครอบงำของกิเลส องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าเอาตัวรอดได้ มนุษย์จะให้มนุษย์บริหารจัดการไม่ได้ มนุษย์
ต้องมาบริหารจัดการตัวของมนุษย์นั่นเอง

ความคิดกับเรา ทุกอย่างในโลกนี้ล้วนเป็นของคู่ทั้งหมด มีดคู่สว่าง สุขคู่กับทุกข์
หญิงคู่กับชาย ในครอบครัวต่างๆ ในโลกนี้ มันเป็นการดำรงเผ่าพันธุ์ แต่ถ้าเรื่องของ
มนุษย์ละ เรื่องของการเกิดละ เรื่องของการเกิดมันมีอะไรมาดำรงเผ่าพันธุ์ ปฏิสนธิจิต
ไปเกิดในภพชาติใด ก็ไปเกิดในสถานะนั้น พอมาเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์มีร่างกายและ
จิตใจ ร่างกายนี้ต้องอาศัยอาหาร ดำรงชีพด้วยอาหาร ถ้าขาดอาหารชีวิตนี้ก็ต้องตายไป
เวลาตายไปร่างกายมันตายไปใหม่ ร่างกายมันเป็นท่อนฟืน หัวใจต่างหาก หัวใจที่อาศัย
ร่างกายนี้อยู่ต่างหาก ที่มันมีคุณค่า

ถ้าหัวใจที่อาศัยในร่างกายนี้ต่างหากที่มีคุณค่า แล้วคุณค่ามันคืออะไรละ คุณค่า
ของมันไม่มีใครเคยมองเห็น ไม่มีใครเคยพิสูจน์ได้ แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พิสูจน์นะ เวลาไปพิสูจน์ ไปเห็นยมทูต คนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนตาย มันต้องมีฝั่งตรง
ข้าม เห็นใหม่โลกนี้เป็นของคู่ มีดคู่กับสว่าง สุขคู่กับทุกข์ มันมีการตายมันก็ต้องมีการไม่
ตาย มีการเกิดก็ต้องมีการไม่เกิด เวลามันตายขึ้นมา คนเรามันตายเพราะเหตุใด เพราะมี

การเกิด แล้วถึงมีการตาย มีการเกิดที่ไหนก็มีการตายที่นั่น แล้วการไม่เกิดมันทำอย่างไร ศักยภาพของมนุษย์นี้ไง ศักยภาพของมนุษย์มันจะมาพิสูจน์กันตรงนี้ มาพิสูจน์ว่า เวลา มาเกิดนี้ มาเกิดได้อย่างไร เราจะรู้ตัวต่อเมื่อพ่อแม่บอกว่าเราเกิดเมื่อไหร่ เราจะได้ชื่อได้ เสียง เพราะพ่อแม่เป็นคนบอกเราเอง แต่เวลาเราไปเกิดนี้ อวิชชามันครอบงำจิตใจของเราไป เราจะไม่รู้ว่าจะไปเกิดที่ไหน ด้วยอำนาจของกรรม จะไปเกิดที่ไหนก็แล้วแต่ เกิด เป็นเราแล้วถึงได้รู้ว่าเป็นเรา ตอนเกิดมาแล้ว พ่อแม่เป็นคนบอกเท่านั้นเอง เห็นไหม ตก ฟากที่นั่น เกิดที่นั่น เดียวนี้เกิดที่โรงพยาบาลกันหมดเลย นี่คือการเกิด เห็นไหม ที่ไหนมีการเกิดก็ต้องมีการตาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตอนไปเห็นยมทูต การเกิด การ แก่ การเจ็บ การตาย เห็นไหม มันต้องมีฝั่งตรงข้าม แล้วมันมีที่ไหนล่ะ

นี่ไง ศักยภาพของมนุษย์นี้ไง มนุษย์จะมีศักยภาพตรงนี้ไง ตรงที่ว่าตัวเองนี้มาจาก ไหน ชีวิตนี้มาจากไหน ชีวิตที่มันมาเกิด มานั่งกันอยู่ตรงนี้มาจากไหน มันไม่มีอำนาจใจ จะไปบังคับมันได้ มันมีแรงกรรมเห็นไหม แรงกรรมคือแรงกระทำ พลังงานที่มันเกิดขึ้น การสะสมพลังงาน

คูลี แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด มันระเบิดได้เพราะอะไร กว่ามันจะระเบิดเพราะ มันต้องสะสมพลังงานมาเป็นล้านๆ ปี มันถึงจะระเบิดขึ้นมา นี่ก็เหมือนกันในเมื่อมัน มีแรงกรรม แรงกรรมคือแรงกระทำ มันมีการกระทำ จิตมันมีพลังงานของมัน พลังงาน อันนี้ที่ขับให้เราเกิด โดยที่ไม่มีใครจะสามารถไปยับยั้งมันได้ คูลี เวลาภูเขาไฟมันจะ ระเบิดเพราะพลังงานมันมีการสะสมใช้ใหม่ เวลากำลังของกรรมนี้มันผลัดกันไป มัน ต้องมีพลังงานของมันใช้ใหม่ นี่ไง ความสำคัญของมนุษย์นี้ไง มนุษย์จะมาแก้ไขที่กรรมนี้ ไง เรามาแก้ไขมัน เรามาทำคุณงามความดีของเรา ทำคุณงามความดีเพื่ออะไร เพื่อให้ สำนึกตนเท่านั้น คนดีคนชั่วนี้ สำนึกของตัวเองเท่านั้นแหละที่มันจะแก้ไขได้ คนถ้าไม่ สำนึกว่าเราดีหรือชั่ว เราจะไม่รู้ที่เราทำอะไรเลย

ถ้าความสำนึกว่ามีเราเห็นไหม ดีหรือชั่วนี้มันเห็นได้ สุขหรือทุกข์นี่คือเวทนา แล้วอุเบกขาละ จิตที่มันเฉยๆ ละ สิ่งของมันวางเฉยอยู่ นี่ไง เราเป็นคนดี ทุกคนจะบอกว่า “โอ้โฮ เราเป็นเทวดา เราเป็นคนดีที่สุดในโลกเลย ทำไมยังต้องไปทำความดีอะไรอีกล่ะ” นี่มันดีอะไรของมัน ก็ดีในวิภวัญชะใจ ดีในวิภวัญชะนี้ดี ดีในผลของการตอบสนองของแรง กรรม แรงสะสมของพลังงานเห็นไหม แรงสะสมของภูเขาไฟ แรงสะสมของลาวาที่มัน

จะเกิด มันจะขับเคลื่อนออกมา แล้วเวลาเราทำดีทำชั่วแค่ไหน มันก็มีแรงสะสม แรงกรรม มันจะขับเคลื่อนจิตนี้ไป

ศักยภาพของมนุษย์อยู่ที่ไหน ทำไมเทวดา อินทร์ พรหม ยังต้องมาฟังเทศน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เขาก็มีพลังงานของเขา เขาก็สะสมชีวิตหนึ่งของเขา เวลาเขาไปเกิดในเทวดา อินทร์ พรหมนี้ เขาเกิดแล้วมีแรงขับแล้ว พลังงานสะสมแล้ว สะสมจากภพชาติหนึ่ง

แต่ถ้าเรามีสติปัญญา พุทธศาสนาสอนให้เสียสละ การเสียสละวัตถุ เสียสละความรู้สึก เสียสละอารมณ์ เสียสละความทุกข์ เสียสละสิ่งที่เร้าหมองในหัวใจ เสียสละไอ้ความสะสมในหัวใจมันเสียสละได้ไหม ข้าวของนี้มันเสียสละได้ เพราะเป็นวัตถุที่เราจะเจือจางกันได้ แต่อารมณ์ความรู้สึกที่มันคับข้องใจนี้ มันจะเสียสละอย่างไร มันยิ่งเจ็บปวดยิ่งเจ็บซ้ำ มันยิ่งสะสม ยิ่งมีแต่ความบาดหมาง เห็นไหม นี่เป็นของคู่ นี้ศักยภาพของมนุษย์ มนุษย์ที่พ้นจากแรงขับเคลื่อน จากพลังงานสะสมในหัวใจ มันเป็นเรื่องที่ประเสริฐ ประเสริฐเพราะอะไร ประเสริฐเพราะสิ่งนี้ไม่มีอำนาจเหนือใจดวงนั้น แล้วใจดวงนั้นมันอยู่ที่ไหนล่ะ

เราบอกว่าการเป็นมนุษย์นี้ ทุกคนมีศักยภาพ มนุษย์มีคุณค่ามากที่สุด แล้วมันอยู่ที่ไหนล่ะ มันอยู่ที่ความเจ็บช้ำน้ำใจใช่ไหม มันอยู่ที่ความเจ็บปวดนี้หรือ มันอยู่ที่ความทุกข์นี้หรือ ไม่ใช่

สิ่งที่มันเป็นความทุกข์มันเป็นเปลือกใจ พลังงานที่มันสะสม คุณติ ภูเขาไฟที่มันตายแล้ว มันไม่มีลาวา ไม่มีสิ่งใด ไม่มีพลังงานเห็นไหม ภูเขาไฟที่มันมีพลังงาน ที่มันจะสะสมพลังงาน มันขับเคลื่อนอยู่ ความขับเคลื่อนอันนั้น ความร้อน เห็นไหม ความร้อน ความคิด ความทุกข์ ความเร้าหมอง ความเจ็บช้ำน้ำใจ มันเกิดจากพลังงานนะ เกิดจากจิตเรา ถ้าไม่มีจิตเรานี้ ความทุกข์จะมีไหม แล้วเวลาเราลืมความทุกข์ เราลืมความรู้สึกของเราไป เรายังมีชีวิตอยู่ไหม มี ยังมีความรู้สึกอยู่ แต่ความรู้สึกทุกข์สุขมันหายไปไหนนี่ไง สิ่งที่มีของมัน ถึงบอกว่ามันไม่ใช่ชีวิต ไม่ใช่ตัวจิต มันเป็นผลมันเป็นอาการ เป็นความรู้ เป็นความรู้สึก ของจิตนั้น แต่เรายังเข้าไปถึงตัวใจของเราไม่ได้ พลังงานที่มันมีมหาศาล พลังงานของเรา ความรู้สึกต่างๆ ที่เราควรจะมีเอามาใช้ประโยชน์

สิ่งที่เคลื่อนที่ได้เร็วที่สุด คือความคิดของมนุษย์ สิ่งที่เคลื่อนที่ได้เร็วที่สุดคือความคิด คือจิตใจ แล้วถ้าสิ่งที่เคลื่อนที่ได้เร็วที่สุดแล้วมันนิ่งที่สุด มันจะมีพลังงานมากขนาดไหน เวลาเราทุกข์ยากอยู่ที่นี่ เราฟุ้งซ่าน เราคิดของเราไปอยู่ที่นี่ ความคิดมันก็คิดไปตลอด พลังงานที่มันใช้สะสม แต่ในตัวจิตว่างเปล่า

เวลาเราจะสะสมมัน เรากำหนดพุทโธๆๆๆ หรือเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ให้พลังงานให้มันมีกำลังของมันขึ้นมา ถ้าพลังงานมันมีขึ้นมา แล้วพลังงานที่มันปล่อยความคิด ปล่อยสรรพสิ่ง คุณติ เวลาเราทำงานมันแสนเหนื่อยแสนยาก พอเราเสร็จงาน “โห้สบาย” นี่ก็เหมือนกัน จิตที่มันมีความคิดที่มันลากความรู้สึกอันนี้ไปตลอดเวลา แล้วมันปล่อยวาง ปล่อยวางด้วยความสงบของมัน คุณติ จิตเป็นสิ่งที่เคลื่อนที่ได้เร็วที่สุด มันเคลื่อนที่ไปด้วยโปรแกรมของมันเห็นใหม่ คุณคอมพิวเตอร์เห็นใหม่ ที่มันไปนี่มันมีโปรแกรมของมัน มันจะเคลื่อนด้วยความเร็วความช้าของมัน

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เคลื่อนที่ได้เร็วที่สุดพร้อมกับความรู้สึก ความนึกคิดไป แล้วมันสะลความรู้สึกความนึกคิดอันนั้น แล้วมันสะสมในตัวของมันเอง นี่มันจะมีพลังงานขนาดไหน นี่สัมมาสมาธิ ถ้าใครเข้าถึงความสงบของใจได้ มันจะมีความสุขมาก

ความสุขในโลกนี้ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ว่า ไม่มีความสุขสิ่งใดเลย เท่ากับจิตสงบ ไม่มี ความสุขสงบของใจเรานี้ มันไม่มีสิ่งใดสงบได้ เราไปหาแต่ความสุขจากข้างนอกกัน เราพยายามแสวงหากัน สิ่งที่เราแสวงหา นี่มันเป็นหน้าที่นะ เราเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์ต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย สิ่งที่เป็นหน้าที่การงาน เราก็หาปัจจัยเครื่องอาศัยมาดำรงชีพ มันเป็นหน้าที่ มันเป็นงานที่ต้องทำ แต่ค้นหาความทะยานอยาก ความคับข้องใจนี้มันคือกิเลส ฉะนั้น ในเมื่อสิ่งที่แสวงหา นี่มันเป็นหน้าที่ เพื่อดำรงชีวิตเรา แล้วมีชีวิตเพื่ออะไรล่ะ มีชีวิตก็เพื่อจะค้นคว้าหาตัวเอง ค้นคว้าหาพลังงานที่มันเกิดขึ้น ใจ ถ้าหาพลังงานที่มันเกิดได้ จิตมันจะปล่อยวางเข้ามา มันจะสงบเข้ามา มันมีพลังงานเข้ามา “เอ๊ะ! เอ๊ะ!” สมาธิเป็นแบบนี้ มันมีความรู้สึกของมัน มันมีสติของมัน มันมีความปล่อยวางของมัน มันมีความรู้ตัวของมัน นี่คือตัวสัมมาสมาธิ ไม่ใช่ “ว่างๆ ว่างๆ”

ถ้าไม่มีพลังงานจะมีความว่างไหม เพราะพลังงานมันไปรู้ว่าง ว่างนี่เกิดจากอะไร เกิดจากเราคิดดีคิดชั่วคิดสุขคิดทุกข์ เราคิดเองว่ามันว่างเห็นใหม่ มันเป็นอารมณ์

สองเพราะมันเป็นสัญชาตญาณกับพลังงาน มันถึงไม่ใช่ความสงบใจ มันถึงไม่ใช่สมาธิ ตอนนี้สมาธิก็ยังเข้ากันไม่เป็น คุณ ิ มนุษย์นี้ เราเป็นเราใจใหม่ เสื้อผ้านี้เราเอามาใส่ใจใหม่ นี่ก็เหมือนกัน “ว่างๆ ว่างๆ” มันก็เอาความว่างมาครอบหัวใจไว้ใจ “ว่างๆ ว่างๆ” มันก็เหมือนมนุษย์ใส่เสื้อผ้า เสื้อผ้าไม่ใช่เรานะ เสื้อผ้านี้เราเอามาใส่เพื่อความอบอุ่น เพื่อกันความร้อนความหนาว เสื้อผ้าไม่ใช่เรา แต่เราใส่มันใจใหม่ ความคิดก็ไม่ใช่เรา แล้วความคิดทุกข้มันก็ว่ามันทุกข้มัน คิดว่าว่าง มันก็แค่เสื้อผ้าอาภรณ์ข้างนอกใจใหม่ มันไม่ใช่ตัวจิตใจใหม่ แล้วมันจะเป็นเราใจใหม่ มันจะเป็นตัวจิตใจใหม่ มันถึงไม่ใช่

แต่ถ้าเป็นตัวเราเห็นใหม่ เราใส่เสื้อผ้า เราก็รู้ว่าเราใส่เสื้อผ้า เราเปลื้องทิ้ง เราถอดทิ้ง เราก็รู้ว่าเราถอดทิ้ง อารมณ์ความรู้สึก ไม่ใช่ตัวเรา แต่ถ้ามันกลับมาถึงตัวเรา มันถึงจะกลับมาถึงตัวจิต ตัวเราต่างหากที่มีคุณค่า เสื้อผ้าไม่ว่าจะยี่ห้อใดก็แล้วแต่ จะมีคุณค่ามากน้อยขนาดไหน ถ้าเราตายไป อันนี้ก็ไม่ใช่ของเรา มันไม่มีค่าอะไรเลย ความรู้สึกนึกคิดที่มันเกิดจากเรา มันก็ดับไป มันจะมีค่าอะไร แต่ตัวเราสิที่มีค่า หัวใจเราสิที่มีค่า ถ้าจิตสงบมันจะมีค่าของมัน นี่สิ่งที่เป็นความจริง นี่คุณค่าของมนุษย์ใจ ถ้าจิตมนุษย์ เราทำ ความสงบของใจเราได้ เรามีความสุข มีความสงบ มีความสงบ มีความสุขของเรา เราจะมีคุณค่า เพราะความรู้สึกอันนี้ที่มันมาเกิด ปฏิสนธิจิต

เราเกิดในไข่ นะ การเกิดกำเนิด ๔ ของจิต เกิดในไข่ เกิดในน้ำคร่ำ เกิดโดยโอบปาดิกะ เกิดในครรภ์ กำเนิด ๔ จิตนี้ไปกำเนิด แล้วพอเราสงบนี้ มันถึงตัวปฏิสนธิจิต สัมมาสมาธิคือฐิติจิต สัมมาสมาธิคือจิตเดิมแท้ สัมมาสมาธิคือตัวพลังงาน สัมมาสมาธิคือตัวจิตของเรา แต่มันไม่มีใครเห็น ไปฟังธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศิลสมาธิ ปัญญา สมาธิคือความว่าง มันก็คิดว่าว่าง คิดให้ว่างมันไม่ว่างหรอก มันคิดให้ว่าง คิดให้ว่าง แต่ตัวมันไม่ว่าง มันทำกันไม่เป็น เห็นไหม

คุณค่าของมนุษย์ คุณค่าของความรู้สึก คุณค่าของจิต ถ้าเราทำของเรา ถ้าเราพิสูจน์ของเราโดยที่ไม่ใช่สัมมาสมาธิ ไม่ใช่สัมมาทิฐิ ไม่ใช่ความเห็นที่ถูกต้อง มันก็เป็นแค่ความเพ้อฝัน ใจ ถ้าเป็นทางโลกก็เป็นปริยัติใจ เป็นทฤษฎี เป็นความจำ แต่ถ้าเป็นความจริงมันจะเกิดกับเรา

นี่คุณค่าของมนุษย์ไง มนุษย์นี่มีคุณค่ามาก ชีวิตของเราที่มีคุณค่ามาก แต่เราทำของเราไม่ได้ เราทำแต่หน้าที่การงานในโลก ในโลกคือปัจจัยเครื่องอาศัย เราต้องทำหน้าที่การงานของเรา เพื่อตระกูลของเรา เพื่อชาติของเรา เพื่อศาสนาของเรา เพื่อเราต่าง ๆ เพื่อเราก็คือเพื่อการเกิดและการตาย แต่ถ้าเพื่อจิต เห็นไหม ถ้าเราทำงานของเราเสร็จแล้ว เราก็หาเวลาลำเวลาของเรา ไปทำความสงบของใจ แล้วทำไต่ยากมาก กางร่มออกไปนี่ หุบร่ม กางร่มกว่าจะกางได้พริบออกไปเลย แต่หุบร่มไม่เป็น หุบไม่ได้ ความคิดเวลาออกจากใจไป ออกจากจิตไปนี่ สบายมาก เหมือนกางร่มพริบๆ ไปตลอดเลย แต่หุบร่มไม่ได้ หุบเข้ามาไม่เป็น พุทธโธฯ นี่จะหุบร่มเข้ามา หุบเข้ามาเพื่อตัวมันเอง หุบไม่ได้ แต่กางร่มนี่เก่งมากนะ แค่กคปุ้มมันไปเลย แต่เวลาดึงกลับมามีไม่กลับ พุทธโธฯ มันจะต่อต้านมาก

เราถึงบอกว่าการทำความสงบของใจนี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามาก นึกว่าเป็นของง่าย ๆ นึกว่าเป็นของๆ เรา เงินของเราควักออกจากกระเป๋า ควักออกมามันก็เป็นเงินของเราใช้ใหม่ หัวใจควักออกมาสิ หาไม่เจอ ตะครุบยังงี้ ก็ตะครุบไม่เจอ พุทธโธฯ พอเจอ พุทธโธฯ เข้าไปนี่ มันจะต่อต้านกิเลสตัณหาทะยานอยากของเรามี เพราะเรามีแรงขับ มีการสะสมของพลังงานเห็นไหม อย่างภูเขาไฟนี่ การสะสมอย่างนั้นมันเป็นตัณหาความทะยานอยาก เพราะความเข้าใจผิดของมัน

เพราะฉะนั้นพอเรามาคิดถึงธรรมะ มันก็มาคิดจินตนาการของมัน ฉะนั้นการทำความสงบของใจนี่มันจะต่อต้าน มันจะขัดแย้ง เพราะฉะนั้นพุทธโธฯ นี่ทำแสนยาก แต่ทำได้ ปัญญาอบรมสมาธิก็ทำได้ ทุกอย่างทำได้หมด มนุษย์ทำทุกอย่างได้หมดเลย แต่มนุษย์ี่เกียจ มนุษย์โดนพลังงานหลอกลวง โดนความสะสมของอวิชชาที่มันหลอกลวง แม้แต่การแสวงหาความจริง ก็ไปตะครุบเงา ไม่ได้ความจริงมาเพื่อตัวเอง นี่ไงเพราะกิเลสตัณหาความทะยานอยาก

ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ พุทธโธฯๆ ให้ดี ตั้งสติให้ดี สัจจะ มันเป็นของมันโดยสัจจะ เป็นข้อเท็จจริง ถ้าเหตุผลมันเพียงพอ มันจะต้องเข้าไปสู่สัจจะนั่น ถ้าพุทธโธฯได้ถึงเหตุถึงผล จิตก็ต้องสงบได้โดยธรรมชาติของมัน แต่ที่มันไม่เป็น เพราะมันเป็นตัณหาทะยานอยาก เป็นการคาดหมายเป็นการรู้ว่าสิ่งนี้เป็นผลดี ก็อยากได้ จนเป็นตัณหาอีกตัวหนึ่งซ่อนมา โดยตัวเองไม่รู้ตัวเอง การกระทำมันเลยไม่เป็นความจริง

เห็นไหม นี่คุณค่าของมนุษย์ ความสำคัญของมนุษย์ มนุษย์นี้มีคุณค่ามาก ชีวิตมีคุณค่ามาก แล้วโอกาสของเรานี้ ตั้งแต่เกิดมา คนที่ไม่ศึกษาไม่สนใจ มีศาสนาไว้เพียงในทะเบียนบ้าน ก็เรื่องของเขา ถ้ามีศาสนาแล้วทุกคนคิดว่าพยายามกระทำขึ้นมา ศาสนามันจะเป็นศาสนาประจำใจ ไม่ใช่แค่ศาสนาประจำชาติ ไม่ใช่ศาสนาประจำของใคร ศาสนาประจำของหัวใจ ใจได้สัมผัส ใจได้รับรู้ อันนี้จะเข้าใจว่า โอ้โฮ! คุณค่าของเรามันมีอย่างนี้

เราเวียนตายเวียนเกิดมาไม่มีดินไม่มีปลาย บัดนี้มีสติมีสัมปชัญญะ มีการรับรู้ มีการแก้ไข มีการกระทำ มันเป็นยอดคนนะ ยอดของมนุษย์ ยอดมนุษย์เลย ถ้ามนุษย์สามารถเกินกว่าตัวเองได้ มนุษย์สามารถเกินกว่าและจัดการตัวเองได้ จะเป็นยอดมนุษย์ ยอดมนุษย์อะไร เพราะมันรู้เท่าจักรวาลนี้ทั้งหมด รู้เท่าการเกิดและการตาย รู้ทุกสิ่ง ทั้งๆ ที่อยู่ในหัวใจคนเรา รู้ทุกสิ่งที่ยึดมันอยากรู้ แต่ถ้าตอนที่วิชามันปกครองอยู่ ไม่รู้อะไรเลย แต่รู้ธรรมชาติของพระพุทธเจ้า “ว่างๆ ว่างๆ” แต่ไม่รู้อะไรเลย เห็นไหม

ฉะนั้นถึงมีคุณค่า เราทำใจของเรา มันจะทุกข์จะยากนะ “หน้าที่การงานก็แบกรับ จนหนักหนาสาหัสสากรรจ์แล้ว ยังจะต้องมาภาวนาอีกหรือ” ยังต้องหางานมาเพื่อตัวเอง อีกหรือ ของดีใครก็ต้องการ ความสุขทุกคนก็ปรารถนา สิ่งที่จะมีคุณค่า ก็คือจิตใจเราได้สัมผัส สิ่งที่มีคุณค่าคือสิ่งที่เรากระทำ มันเป็นประโยชน์กับเรานะ ใครทำ คนนั้นได้อัตตาหิ อัตตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ใครทำผลประโยชน์เพื่อตัวเอง ที่เป็นคุณงามความดี จะได้ประโยชน์แก่ชีวิตนั้น ใครพยายามแสวงหาความทุกข์ร้อนมาใส่ตัวเอง คนนั้นก็จะได้รับความทุกข์เศร้าโศกเสียใจไป นี่เป็นผลจากการกระทำของเรา

ให้มีสติมีสัมปชัญญะ ทำสิ่งใดตั้งสติแล้วทำสิ่งนั้น ตั้งสติก่อน คิดใคร่ครวญก่อน ถูกหรือผิด แล้วทำตามที่จิตเราพิจารณาแล้วถึงทำ สิ่งนี้จะเป็นประโยชน์กับเรา เอวัง